

مجموعه مقالات

خردادماه ۱۳۹۹

وزیکله در بکرتین

روند آتش بس در یمن و چرایی نقض آن

الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

اندیشکده راهبردی تبیین

مجموعه گزارش راهبردی

روند آتش بس در یمن و چرایی نقض آن

وبگاه اندیشکده : www.Tabyincenter.ir

نشانی : تهران، اقدسیه، خیابان شهید موحد دانش، خیابان نسترن، پلاک ۳۲، واحد ۱۱

کد پستی : ۱۹۵۷۶۶۴۷۳۱

تلفن : ۲۶۱۵۳۳۲۹

نمابر : ۸۹۷۷۱۹۶۴

فهرست

۶	مقدمه
۷	سابقه آتش بس های مکرر و نقص آن توسط عربستان سعودی
۸	نقش سازمان ملل متحد
۹	موقعیت عربستان سعودی
۱۰	درگیری های درونی و خروج ها از ائتلاف
۱۱	واکنش یمنی ها به اعلام آتش بس یک جانبه
۱۲	آینده آتش بس
۱۴	نتیجه گیری
۱۶	منابع

مقدمه

حمله ائتلاف عربی به رهبری عربستان سعودی از سال ۲۰۱۵ به کشور یمن، تاکنون منجر به کشته شدن بیش از صد هزار نفر و بروز بدترین بحران بشردوستانه در جهان شده است. میلیون ها نفر از مردم یمن با کمبود مواد غذایی و مراقبت های پزشکی روبرو هستند و این کشور در آستانه قحطی قرار دارد. با این حال تاکنون تلاش های نافرجامی برای پایان دادن به این جنگ نابرابر و برقراری آتش بس صورت گرفته است. آخرین تلاش ها در ۲۳ مارس ۲۰۲۰ (۴ فروردین ۱۳۹۹) توسط آنتونیو گوترش، دبیرکل سازمان ملل متحد انجام گرفت. وی در پیامی خواستار آتش بس جهانی در بحبوحه بحران جهانی تشدید کننده ویروس کرونا شد. دو روز بعد، گوترش یمن را به عنوان گزینه مناسب برقراری آتش بس برگزید. در تاریخ ۹ آوریل ۲۰۲۰ (۲۱ فروردین ۱۳۹۹)، کمتر از دو هفته پس از آنکه موشک انصارالله بر فراز آسمان ریاض پایتخت عربستان رهگیری شد؛ سعودی ها با بزرگترین بمباران هوایی خود در صنعا به این اقدام پاسخ دادند و آن گاه از جانب ائتلاف آتش بس یک جانبه اعلام گردید. اگرچه استراتژی جنگی عربستان بر پیروزی قاطع تأکید دارد، اما اقدامات اخیر نشان دهنده تمایل ریاض برای خروج از وضعیت موجود است. به ویژه در اواخر ژانویه ۲۰۲۰، هنگامی که انصارالله نیروهای ائتلاف را مجبور به عقب نشینی از «نهم» (منطقه ای استراتژیک در شمال شرقی صنعا) کردند؛ وزیر امور خارجه عربستان بر تعهد مداوم این کشور به گفتگو تأکید کرد. دلیل این امر موفقیت واقعی جنبش انصارالله از طریق یکسری پیروزی های نظامی بود که به طور فزاینده ای روی داد.

سابقه آتش بس های مکرر و نقص آن توسط عربستان سعودی

سران سعودی از زمان شروع حملات به یمن اعلام کرده بودند تنها در صورتی آتش بس اعلام می کنند که جنبش انصارالله از همه شهرهای یمن به خصوص صنعا پایتخت این کشور عقب نشینی کنند. اما اولین آتش بس در جنگ یمن زمانی به اجرا گذاشته شد که حدود ۵۰ روز از حملات عربستان سعودی به این کشور می گذشت. در آن زمان پیشروی نیروهای انصارالله و قبایل یمن در خاک عربستان و شهرهای مرزی این کشور، سبب نگرانی مسئولان سعودی شده بود؛ در نتیجه از برقراری آتش بس خبر دادند. اما این آتش بس چندان دوامی نیاورد و پس از آن نیز هر بار که اوضاع میدانی علیه عربستان شدت می گرفت، آتش بس شکننده دیگری برقرار می شد که باز چیزی جز سرنوشت موارد قبلی در انتظارش نبود. (۱) با گذشت سه سال از آغاز جنگ یمن در تاریخ ۲۱ دسامبر ۲۰۱۸ شورای امنیت سازمان ملل پس از توافقنامه «استکهلم» بین طرف های یمنی، نخستین قطعنامه خود را به شماره ۲۴۵۱ با اجماع آراء برای حمایت از این توافق و آتش بس در بنادر مهم یمن تصویب کرد. مطابق این قطعنامه، مقرر شد در الحدیده (که ۷۰ درصد واردات یمن از طریق این بندر انجام می شود) آتش بس ایجاد شود. با این حال، ریاض هیچ گاه به این آتش بس پای بند نبود و بارها استان الحدیده را هدف بمباران قرار داد.

اکنون که جنگ یمن وارد ششمین سال خود شده است، با مشاهده موارد اولیه ابتلا به ویروس کرونا در این کشور و نیز با توجه به وخامت شدید اوضاع بهداشتی یمن، نگرانی ها از شیوع این ویروس به ویژه در سایه ادامه تجاوزات ائتلاف علیه غیرنظامیان یمنی تشدید شد. بنابراین در تاریخ ۹ آوریل ۲۰۲۰ «ترکی المالکی» سخنگوی رسمی ائتلاف عربی ادعاه کرد که برای مقابله با شیوع ویروس کرونا، به مدت دو هفته (از ۱۰ آوریل ۲۰۲۰) در یمن آتش بس اعلام می شود. طبق ادعای مالکی، این آتش بس «با هدف فراهم سازی شرایط مناسب برای دعوت

از فرستاده دبیرکل سازمان ملل جهت برگزاری نشست» بین دولت مستعفی یمن و دولت صنعا قابل تمدید خواهد بود. (۲)

با وجود ادعای برقراری آتش بس از سوی ائتلاف سعودی، جنگنده های این ائتلاف حملات هوایی خود را در مناطق مختلف یمن افزایش دادند. صنعا پایتخت و دیگر استان های یمن به شکل پی در پی شاهد حملات موشکی ائتلاف عربی بود. از سوی دیگر پایگاه ها و مراکز استقرار ارتش و نیروی های مردمی یمن در نجران، جیزان، جوف، صراوح، مأرب، البیضا و تعز بارها زیر حملات و نفوذ نیروهای سعودی قرار گرفتند. ۱۰ آوریل ۲۰۲۰ نیروهای ائتلاف، ۶ عملیات گسترده زمینی در امتداد مرزهای جنوبی ترتیب دادند. این حملات به دنبال بیش از ۳۰۰ بار تجاوز سعودی ها در هفته های گذشته انجام شد که نیروهای ارتش و کمیته های مردمی یمن به خوبی در برابر آن ها ایستادگی کردند. تشدید و افزایش حملات نظامی در جبهه های مرزی و در استان الحدیدیه از دیگر مصادیق نقض این آتش بس بود. نیروهای ائتلاف در روزهای اخیر با تقویت پایگاه های خود در مناطق مرزی و حملات توپخانه ای به مناطق مختلف در نزدیکی جبهه های مرزی آتش بسی را که خود اعلام کرده بودند، زیر پا گذاشتند.

نقش سازمان ملل متحد

«مارتین گریفیتس» نماینده سازمان ملل متحد در امور یمن، یک بسته جامع پیشنهادی درباره بحران یمن ارائه داده است. این بسته شامل برقراری آتش بس، از سرگیری مذاکرات سیاسی، ارائه کمک های اقتصادی و بشردوستانه برای کاهش مشکلات مردم، ایجاد اعتماد بین طرفین و حمایت از توانایی یمن در پاسخگویی به همه گیری ویروس کرونا است. وی در بیانیه

ای این پیشنهادات را یک بسته واقعی و جامع برای یمن جهت جلوگیری از بروز خشونت، مشکلات گذشته و گامی تاریخی به سوی صلح دانسته است. به عقیده گریفیتس، آتش بس یک طرفه ۱۴ روزه «کلیه عملیات های زمینی، دریایی و هوایی در یمن را پوشش می داد.» (۳) در واکنش به این پیشنهاد، شورای امنیت سازمان ملل متحد با اعلام حمایت خود از مارتین گریفیتس خواستار توقف خشونت ها و بازگشت فوری آتش بس شد. (۴)

موقعیت عربستان سعودی

با عملی نشدن اقدامات اعتمادساز گذشته در توافقنامه های استکهلم و ریاض، این عقیده قوت گرفت که عملی نشدن این توافقات به دلیل فقدان اراده سیاسی است. اما در ماه های اخیر ریاض از یک طرف با اختلافات درون ائتلاف و تجزیه نیروهای تحت حمایت خود در یمن روبرو است و از طرف دیگر ناتوان در غلبه نظامی و کسب پیروزی است. بدین سبب با ارسال سیگنال هایی، به دنبال خلاصی از وضعیت موجود و پایان دادن به جنگی است که خود آغازگر آن بوده است.

برآوردها هزینه جنگ طلبی عربستان سعودی در یمن طی پنج سال گذشته را حداقل ۲۶۵ میلیارد دلار نشان می دهد. (۵) این واقعیت ضمن افزایش نگرانی از آسیب پذیر بودن اقتصاد سعودی به دلیل افت شدید قیمت نفت و کاهش درآمدهای ناشی از حضور حجاج (به دلیل بروز بیماری کرونا)، اولویت عربستان در قبال یمن را تغییر داده است. دغدغه فعلی عربستان سعودی حفاظت از مرز مشترک با یمن و یافتن راه حلی برای خروج از بن بست نظامی است. برای همین به نظر می رسد هیئت حاکمه سعودی خواسته های زیر را دنبال می کند:

متوقف کردن برنامه پهبادی و موشکی انصارالله جهت پایان دادن به حملات به داخل خاک عربستان؛

متوقف کردن حملات انصارالله به مرزهای جنوبی عربستان؛

قطع ارتباطات انصارالله با ایران؛

از سرگیری مذاکرات صلح درون یمنی. (۶)

دو مورد اول برای امنیت ملی عربستان سعودی فوری و بسیار مهم هستند، تحقق شرط سوم بعید به نظر می رسد و شرط چهارم تعیین کننده اراده عملی عربستان در برقراری صلح یمن است.

درگیری های درونی و خروج ها از ائتلاف

ائتلاف عربی (که در ابتدا شامل ۱۰ دولت مسلمان سنی با حمایت استراتژیک ایالات متحده آمریکا و انگلیس بود) از نظر اندازه و قدرت به شدت تحلیل رفته است. مشارکت حداقلی مصر که تنها به حضور دریایی این کشور در دریای سرخ خلاصه می شود، تردید پاکستان برای اعزام نیروی نظامی به دلیل مخالفت پارلمان و نگرانی از تیرگی روابط با ایران، به همراه دور شدن بی سروصدای کویت و اردن از نقش های محدود نظامی و معرفی خود به عنوان تسهیل کننده مذاکرات صلح، نشان می دهد که سهم برخی از اعضای این ائتلاف کاملاً نمادین است.

خاتمه مشارکت قطر در ژوئن ۲۰۱۷، قدرت نرم رسانه ای ائتلاف (توانایی در سوق دادن گفتمان جهانی در مورد جنگ در یمن به نفع خود) را به شدت کاهش داد. از آن زمان به بعد،

شبکه تلویزیون دولتی «الجزیره» که دارای نفوذ چشمگیر منطقه ای و بین المللی است در پوشش اخبار خود از یمن، خط ضد ائتلاف را اتخاذ کرد. این کشور میزبان رهبران انصارالله شد و بستر رسانه ای مناسبی برای ارائه نظرات و دیدگاه های آنان فراهم ساخت. در واقع رویکرد رسانه ای الجزیره باعث تخریب وجهه عمومی ائتلاف در سطح جهان شد. (۷)

همچنین با خروج مالزی (۲۰۱۸) و مراکش (۲۰۱۹) از ائتلاف و تحولات سودان (۲۰۱۹)، استراتژی خروج مرحله ای امارات متحده عربی از ائتلاف به رهبری عربستان آغاز شد. این جدایی ها به طور قابل توجهی قدرت ائتلاف و مشروعیت بین المللی آن را کاهش داد. چنین تغییر ساختاری نشان می دهد که اگر ائتلاف همچنان حملات خود به یمن را ادامه دهد، حتی در دستیابی به اهداف اعلامی خود نیز کاری از پیش نخواهد برد.

واکنش یمنی ها به اعلام آتش بس یک جانبه

جنبش انصارالله شرط اولیه برای پذیرش هرگونه آتش بس در یمن را پایان دادن به محاصره این کشور توسط ائتلاف عربی می داند. آن ها ساعاتی پیش از آغاز آتش بس، طرح مورد نظر خود را که رفع محاصره، بخش اصلی آن بود منتشر کردند؛ اما سعودی ها هیچ پاسخی به آن ندادند. در واقع انصارالله دو شرط کاملاً واضح برای برقراری آتش بس و روند مذاکرات صلح دارد: «اول عقب نشینی نیروهای باقیمانده ائتلاف از خاک یمن و دوم برداشته شدن محاصره کامل یمن.» با توجه به پیچیدگی های بحران یمن، این دو خواسته به طور گسترده با تصمیم بر پایان جنگ یمن مرتبط است. عقب نشینی و پایان محاصره به بهانه حمایت از دولت عبدربه منصور هادی، باعث از سرگیری مذاکرات سیاسی درون یمنی و تعیین کننده دولت انتقالی است. بر این

اساس، آتش بس فعلی بر اساس تجربیات سال ۲۰۱۵ به بعد نه تنها این خواسته ها را برآورده نمی کند بلکه روند مذاکرات صلح را نیز به حاشیه می برد. (۸) به همین دلیلی محمد عبدالسلام سخنگوی انصارالله پیشنهادات فعلی سازمان ملل متحد را نامناسب دانست و معتقد است: «گفتگو در زیر آتش و محاصره فقط یک تاکتیک است که به نفع گزینه نظامی عمل می کند.» (۹) حربه ای که وی از آن با عنوان «تاکتیک بازوی نظامی» یاد کرد.

آینده آتش بس

در صورتی که مذاکرات آتش بس متقابل به میزبانی عربستان سعودی یا یک کشور ثالث برگزار شود، احتمالاً دو سناریو برای مجموعه مذاکرات مطرح است: مذاکرات سعودی - یمنی و مذاکرات یمنی - یمنی. به دلیل حاکمیت بی اعتمادی بر هر دو سناریو، حل سریع بحران بعید به نظر می رسد. مذاکرات سعودی - یمنی ممکن است با تمرکز بر گام های برگشت پذیر آغاز شود: برقراری آتش بس در مناطق مرزی و آتش بس طولانی مدت در صنعا گام اولیه و مهمی است. هر چند سعودی ها پیش از این تمایلی به برقراری آتش بس در صنعا نداشتند تا مبادا انصارالله از آن برای تجهیز مجدد سلاح و مهمات خود استفاده کنند. آتش بس متقابل در سراسر یمن نیز می تواند در این مرحله به عنوان یک هدف مطرح شود. (۱۰) در صورت پیشرفت این اقدامات، دو طرف می توانند به سمت مطالبات پیچیده تر همچون پایان محاصره همه جانبه یمن حرکت کنند.

در مقابل، مذاکرات یمنی - یمنی تقریباً پیچیده تر خواهد بود. اقدامات نظامی نیروهای طرفدار عبدربه منصور هادی در جنوب یمن، تمایل آن ها به مذاکره را کمتر نشان می دهد. اما

در صورت برقراری آتش بس پایدار، هادی به دنبال مصادره دستاوردهای جنبش انصارالله خواهد بود. انصارالله نیز دارای خواسته‌هایی از جمله افتتاح فرودگاه صنعا، کاهش تأخیر در ترخیص در بندر حدیده، پرداخت حقوق بخش دولتی و آزادی زندانیان هستند. (۱۱) هر چند ایده دولت انتقالی با ریاست چند جانبه در مذاکرات گذشته شکست خورده است؛ اما منصور هادی ترتیب‌های امنیتی به ویژه خلع سلاح انصارالله را در اولویت دارد. در حالی که جنبش انصارالله اولویت بندی‌های سیاسی همچون ایفای نقش خود در تحولات یمن را مد نظر قرار داده است.

نتیجه گیری

ائتلافی از کشورهای عربی به سرکردگی عربستان و با حمایت بازیگران خارجی و در رأس آن ها آمریکا طی سال ها جنگ و تحت عنوان «طوفان قاطعیت» تقریباً همه زیرساخت های اقتصادی، آموزشی، بهداشتی، تاریخی و ... یمن را نابود کرده و بزرگترین فاجعه بشری را در جهان رقم زدند. یکی از مهم ترین اهداف عربستان در یمن، تضعیف جنبش انصارالله و کمیته های مردمی یمن و در نهایت نابودی آن ها بود. اما با تغییر معادلات این جنگ، اتفاق دیگری افتاد. پیشرفت های قابل ملاحظه و آشکار یمنی ها در سلاح پدافند هوایی و توسعه سامانه های پدافند هوایی که موفق به رهگیری و انهدام تعداد قابل توجهی از جنگنده ها و پهپادهای عربستان شد، وحشت و درماندگی سعودی ها را تا بدین جا در پی داشته است.

در حالی که ریاض در ابتدا تصور می کرد قادر است در کوتاه مدت اهداف خود را تحقق بخشیده و جنگ را نهایی کند، اما نه منصور هادی به قدرت بازگشت و نه تسلط انصارالله از بین رفت. علاوه بر این در حالی که بنابر اعلام عربستان یکی از اهداف مهم حمله به یمن «تأمین امنیت در نقاط مرزی خود بود»، حمله به یمن موجب ناامن شدن استان های مرزی عربستان از جمله «نجران» و «جیزان» شد. با ناامن شدن این استان ها، عربستان نگران بود که مبادا دامنه جنگ از جنوب به دیگر نقاط نیز گسترش پیدا کند. بنابراین از آغاز جنگ تاکنون چندین بار اعلام آتش بس کرده است.

ارائه طرح آتش بس برای عربستان سعودی می تواند کارکرد چندگانه ای از فرصت سازی در جهت تصمیم گیری، تجدید قوا و غافلگیرسازی طرف مقابل داشته باشد. اول طرح آتش بس این قابلیت را دارد تا فرصت لازم جهت تصمیم برای ادامه یا پایان دادن به جنگ در یمن را برای

ریاض فراهم سازد. دوم، شرایط موجود از آتش بس مذکور می‌تواند این فرصت را برای سعودی ها فراهم سازد تا از راهبرد غافلگیری برای ضربه زدن به انصارالله، ارتش و کمیته‌های مردمی یمن استفاده کند. (که در آتش بس اخیر نقض مداوم دیده شد) این مفروض از جمله دلایلی بود که ریاض از طریق طرح آتش بس دو هفته‌ای اخیر درصدد عملیاتی کردن آن بود. سوم، طرح آتش بس می‌تواند زمینه‌های حضور فعال‌تر عربستان برای حل سیاسی بحران یمن را فراهم سازد. موضوعی که ریاض یا از قبول آن سرباز زده است یا همواره درصدد تحمیل پیشنهادات خود به طرف‌های یمنی در جریان مذاکرات (استکهلم و مسقط) بوده است. اما با توجه به کارنامه سیاه سعودی‌ها در اعلام و اجرای آتش‌بس در یمن و نیز دلایلی که آن‌ها را ناچار به این اقدام می‌کند را باید علت اعلام چنین آتش‌بس‌های یک‌جانبه‌ای دید که در راستای همان اهداف قبلی عربستان قرار دارد. در واقع اعلام آتش‌بس از سوی عربستان یک تاکتیک برای تجدید قوا، گمراه نمودن جهانیان و ارائه یک چهره بشردوستانه از این کشور در سایه شیوع و پروس کرونا است که حتی چند ساعت هم اجرایی نشد.

منابع

۱- «نگاهی به اهداف عربستان از اعلام آتش بس در یمن و سابقه طولانی در نقض آن»، خبرگزاری تسنیم، ۱۳۹۹/۱/۲۷، قابل بازیابی در پیوند زیر:
<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1399/01/27/2244049>

۲- همان

۳- «COVID-19 in Yemen: Saudi coalition ceasefire declared in bid to contain coronavirus», UN News, <https://news.un.org/en/story/2020/04/1061422>

۴- Edith M. Lederer, «N. Envoy Gives Yemen's Clashing Parties New Peace Proposals», TIME, <https://time.com/5819513/un-yemen-peace-proposal/>

۵- Ibrahim Jalal, «Saudi Arabia eyes the exit in Yemen, but Saudi-Houthi talks alone won't resolve the conflict», Middle East Institute, April 15, 2020, <https://www.mei.edu/publications/saudi-arabia-eyes-exit-yemen-saudi-houthi-talks-alone-wont-resolve-conflict>

۶- «مذاکرات مسقط؛ روند شکل گیری و آینده آن»، اندیشکده راهبردی تبیین، ۲۳ آذر ۱۳۹۸، قابل بازیابی در پیوند زیر:

<http://tabyincenter.ir/34777>

۷- Ibrahim Jalal, Ibid

۸- Ibid

۹- «Security Council backs UN chief's call for Yemen ceasefire», Al Jazeera and news agencies, 18 Apr 2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/04/security-council-backs-chief-call-yemen-ceasefire-200418093216801.html>

۱۰- Elana DeLozier, «The Coronavirus Pandemic Could Be the Key to Peace in Yemen», April 9, 2020, <https://foreignpolicy.com/2020/04/09/coronavirus-pandemic-peace-talks-yemen-houthi-saudi-arabia/>

۱۱- Ibid

اندرشکده بزرگترین

نشانی ما در شبکه های اجتماعی:

@Tabyincenter

www.tabyincenter.ir